

funkce sociologie jako vědy, která má zjišťovat a objasňovat sociální rozpory, a mezi nimi i velmi závažné rozpory mezi společnostmi a mládeží. Jejím dalším sympatickým rysem byla i účast předních jugoslávských sociologů, z nichž někteří se otázkami mládeže speciálně nezabývají, ale nutně se jich dotýkají v širších kontextech svého bádání. Myslíme si, že by bylo užitečné — a to nikoliv jednostranně —, kdyby k podobnému propojení obecných a speciálnějších přístupů docházelo i při našich konferencích.

Libuše Šilhanová
Eliška Freitová

Futurologie v Polsku

Jaká bude příští společnost a jaká by měla být? Kam spějeme? Tyto otázky nejsou nijak nové — lišitvo si je klade v různých obměnách znovu a znovu. Co je však předmětem současné futurologie (vědy o budoucnosti), jež získává stále větší zájem jak na Východě, tak na Západě?

Hledání takových metod předpovědi, jež by umožnily přesnější výpověď o budoucnosti, jež by mohly přispět k minimalizaci diskrepance mezi vytyčovanými záměry a dosahovanými cíli.

Neobyčejně podnětný příspěvek k této problematice představuje polská futurologická konference na téma *Problémy předvídání budoucnosti a model kultury*.¹ Byla uspořádána z podnětu Pracovní Badaň Kultury Wspolczesnej (pracoviště výzkumů současné kultury), tj. interdisciplinárního týmu Polské akademie věd, vedeného prof. Stefanem Żółkiewskim. Myšlenka práce tohoto týmu není rozšiřování dalších výzkumů, ale spíše hledání cest k celistvé interpretaci existujících materiálů. Soustřeďuje se do tří hlavních tematických okruhů: teorie kultury, diagnostické analýzy a kulturní prognózy.

Osou práce futurologického proudu je úsilí o vytvoření perspektivního modelu polské kultury. Základní hypotéza formulovaná S. Żółkiewskim vychází z přesvědčení, že „chceme-li předvídat různé trendy rozvoje kultury, přísti potřeby, jejichž uspokojení musí zajistit realizace odpovědně promyšleného plánu široce pojaté společenské spotřeby, pak je třeba nejprve vytvořit model budoucí kultury“.

Konference, jejíž těžiště tvořila již uvedená problematika předvídání budoucnosti a modelu kultury, měla výrazně interdisciplinární charakter. Vytýčila šest základních pracovních témat: 1. metodologické problémy, 2. kulturní prognózy, 3. demografie — společenská struktura, reorganizace hospodaření s prostorem, 4. ekonomicko-technická báze kulturních prognóz, 5. člověk a výchova, 6. perspektivy prognostických studií.

V úvahách metodologických tvořily centrum dvě skupiny otázek — metodologie prognóz a zásady konstrukce a teoretické užitečnosti modelu kultury.

Lze vůbec chápat předvídání budoucnosti jako vědu? Čím se takové věda zabývá, ja-

kých metod používá? Byla vyslovena řada metafor se snahou postihnout specifikum společenských prognóz. Někteří přirovnávají prognózy k umění, neboť jejich atributem je široké pole otevřené pro intuici, představivost, jakési vědecké vizionářství, jež má obohatit skutečnost a její potenciální možnosti.

Doc. Nowak charakterizoval dva možné typy postojů k budoucnosti pozicí astronoma a hráče. Astronom se dívá na skutečnost ze stanoviska nezávislého pozorovatele a pozoruje budoucnost jako nevyhnutelný stav, určený imanentním během událostí. Hráč se dívá na svět z perspektivy cíle a ve skutečnosti ho zajímá jen to, co mu může pomoci nebo překážet. Dívá se na budoucnost jako na soubor více či méně příznivých alternativ, usiluje o to mít vliv na výběr a tím již formovat budoucnost po svém.

Umělec, hráč, astronom, vizionář, politik, konstruktér — v těchto přirovnáních se objevovaly charakteristiky futurologů.

Diskuse k metodologickým otázkám modelu kultury směřovala jednak k charakteristice takového modelu, jednak poukazovala na řadu vážných metodologických obtíží při jeho konstruování.

Model kultury má být podle názoru S. Żółkiewského přibližným obrazem strukturálních souvislostí spojujících elementy (statické i dynamické) dané kultury, má poukazovat na základní funkcionální závislosti. Je svým způsobem „ideálním nástrojem, který má sloužit řešení vymezených úkolů tak, aby chom s jeho pomocí nalezli odpovědi na vymezené problémy naší historicky podmíněné účasti na kultuře“.

Praxeolog prof. Zieleniewski vyslovil otázku, jaké pojetí modelu by bylo vhodné pro předvídání a plánování kulturních procesů. Poukázal na vážné obtíže, ne-li nemožnost použití formalizovaných modelů v interpretaci kultury. Typem modelového myšlení, jež je vlastní úvahám nad kulturou, je tzv. „imanentizace“ nebo „abstraktní experimentování“, jež by mohlo vést k hledání podmínek realizace vytyčených cílů a předvídání konsekvencí vybraných alternativ kulturní politiky. Prof. Zieleniewski uvážil několik postulátů, které by mohly být předpokládány cíli modelu socialistické kultury, jež by měla být kulturou náležitého ocenění cizích potřeb, kulturou civilní smělosti a organizační obratnosti.

Problémem axiologických složek modelu kultury bylo věnováno mnoho pozornosti. Model kultury je možno také chápat jako systém reprezentující volbu jistých hodnot a nabízející jisté cesty k jejich dosažení. V této souvislosti upozornil W. Morawski na obtíže spojené s tím, jestliže se v perspektivních úvahách přijme jakási shora vytvořená škála hodnot.

Dr. Strzelecki akcentoval potřebu pluralistického polycentristického modelu kultury, v němž by bylo dostatek prostoru pro různá „centra hodnot“, v němž by účastníci rozdělovali jisté hodnoty a společná přesvědčení umožňující vnitřní dialog.